

Відгук

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, професора
кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної
роботи Вищого навчального закладу
„Університет імені Альфреда Нобеля”
Сапожникова Станіслава Володимировича
про дисертаційне дослідження Завгороднього Дениса Сергійовича
„Формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів
військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки”, подане на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Основним і надважливим завданням, яке стоїть перед сучасною військовою освітою, є створення якісно нової системи професійної підготовки майбутніх офіцерів військово-морських сил, яка відповідає військовій спеціальності та забезпечує здатність фахівців виконувати професійні завдання швидко, професійно і водночас творчо. Цьому сприяє досвід дослідницької діяльності, яка останнім часом набуває особливої популярності як шлях професійної підготовки. Сформовані вміння всебічно досліджувати проблему та знаходити нетривіальні шляхи її вирішення характеризують дослідницьку компетентність, яка для офіцерів військово-морських сил є необхідною з огляду на специфіку їхньої професійної діяльності.

Тема представленої до захисту дисертаційної роботи „Формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки” з огляду на актуальність проблеми професійної підготовки офіцерів військово-морських сил із позицій державної безпеки та вітчизняного досвіду, ступінь дослідженості й доцільність її розроблення є своєчасною, оскільки автор надає теоретичне обґрунтування власній моделі формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки, що стало підставою для удосконалення змісту нормативних та варіативних дисциплін і спецкурсів військового спрямування, а також у процесі дистанційного навчання, подальшого розвитку наукових уявлень про зміст,

методи й засоби формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил.

З метою дослідження заявленого предмета автором сформульовано й використано низку провідних ідей теоретико-методологічного та практичного характеру.

Першою з таких ідей є системний розгляд проблеми формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі фахової підготовки. Так, здійснений Д.С. Завгороднім ґрунтовний аналіз сучасної педагогічної теорії та практики, чинних законодавчо-нормативних документів у галузі освіти та низки існуючих положень, які визначають особливості військової підготовки та професійні характеристики військовослужбовців, узагальнення вітчизняного досвіду дозволили йому осмислити провідну роль формування навичок дослідницької діяльності майбутніх офіцерів військово-морських сил, яка є основою їх дослідницької компетентності та уточнити сутність і структуру дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил. Дисертант розглядає її з одного боку, як складову їхньої професійної компетентності, а з іншого, як інтегральну якісну характеристику особистості, що поєднує ціннісні установки на дослідницьку діяльність, професійні знання (у тому числі військові, математичні та інформатичні) та дослідницькі уміння (усвідомлювати, аналізувати, узагальнювати й критично оцінювати інформацію для постановки й вирішення професійних завдань; аналізувати підходи, методи, прийоми вирішення завдань з метою вибору найбільш прийняттого за даних умов; збирати, зіставляти, оцінювати дані для подальшого їх аналізу та прогнозування наслідків; моделювати, систематизувати, узагальнювати, модифікувати, спрощувати, класифікувати дані за різними ознаками), які забезпечують здатність до дослідницької діяльності у військово-морській галузі та рефлексії щодо неї (I розділ). Автор дисертаційного дослідження доводить нетривіальність феномену дослідницької компетентності офіцерів військово-морських сил, визначаючи

його складну структуру: мотиваційний компонент (потреби, мотиви, спонуки, що детермінують виникнення дії чи діяльності, зокрема дослідницької, також цілі особистості, що знаходяться в єдності з мотивами професійної дослідницької діяльності); гностично-діяльнісний компонент (знання про раціональне планування й проектування власної дослідницької діяльності; вибір найдоцільніших методів і форм дослідницької діяльності; володіння вміннями планувати, координувати, оцінювати результати власного пошуку) та особистісно-рефлексивний компонент (рефлексивні якості). А сам процес формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил здобувач розглядає як спеціально організований, компетентісно орієнтований освітній процес, результатом якого є позитивні зрушення у рівнях сформованості дослідницької компетентності офіцерів військово-морських сил.

Друга ключова ідея дисертаційного дослідження Д.С. Завгороднього полягала у визначенні критеріїв та показників для характеристики рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил, які дозволили дисертантові визначитися із діагностичним інструментарієм для характеристики її сформованості, а саме, критеріїв та показників (I розділ). Так, автором визначено: мотиваційно-вольовий критерій (показники – ціннісні орієнтації на дослідницьку діяльність, мотивація дослідницької діяльності); пізнавально-операційний критерій (показники – обсяг знань, дослідницькі здібності); поведінково-рефлексивний критерій (показники – вияв рефлексії, самооцінка дослідницької діяльності). Визначені критерії і показники їхнього прояву надали дисертантові основу для характеристики рівнів сформованості дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил: елементарний, достатній, високий.

Третя важлива ідея дослідження полягала в розробці і науковому обґрунтуванні моделі формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки (II розділ).

Так, розроблена Д.С. Завгороднім, модель формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил складається з таких блоків: методологічного, технологічного, діагностичного. До методологічного блоку моделі входять методологічні підходи (системний, компетентнісний, діяльнісний, проектний, синергетичний та особистісно-розвивальний) та принципи (загальнодидактичні і специфічні принципи професійної спрямованості, самоорганізації, суб'єктності), які сприяють формуванню дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил. Технологічний блок моделі віддзеркалює зміст (навчальні дисципліни, спецкурси), форми (індивідуальні та індивідуально-групові), методи (що формують науковий світогляд майбутніх офіцерів на основі обміну інформацією і стимулюють дослідницьку діяльність з її подальшою рефлексією) та засоби (дослідницькі завдання, електронні освітні ресурси, засоби зворотного зв'язку). Діагностичний блок моделі передбачає оцінювання, аналіз та корекцію результатів формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил і включає структуру, критерії, показники та рівні сформованості цієї компетентності.

Четверта ідея дисертаційного дослідження Д.С. Завгороднього пов'язана з експериментальною перевіркою ефективності запропонованої ним моделі формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки (III розділ). Так, статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту на рівні значущості 0,05 підтвердив ефективність розробленої моделі, а збільшення кількості курсантів з високим рівнем сформованості дослідницької компетентності підтвердило ефективність її упровадження в освітній процес військових вишів.

Теоретичні та методичні розробки, використані під час педагогічного експерименту, містяться у 17 додатках дисертації й становлять значну цінність при використанні в процесі формування дослідницької

компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі їх фахової підготовки.

Заслужують на увагу результати апробації: 17 наукових і навчально-методичних праць (із них 1 – у співавторстві): 6 статей у наукових фахових виданнях України і 1 стаття у періодичному науковому закордонному виданні, з яких 3 індексуються наукометричною базою Index Copernicus, 9 матеріалів апробаційного характеру, 1 публікація, яка додатково відображає результати дисертаційного дослідження.

Вірогідність наукових положень, висновків, рекомендацій забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження, кількісним та якісним аналізом емпіричного матеріалу, практичною перевіркою.

Актуальність і новизна, важливість одержаних здобувачем наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків у сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дослідження Завгороднього Дениса Сергійовича є цінним у теоретичному і практичному аспектах, представляють значний розвиток теорії і практики професійної освіти.

Зміст автореферату досить повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи

Оцінюючи виконане дослідження позитивно, слід відзначити окремі його недоліки та висловити певні зауваження.

1. Стор. 47. (п.1.2). У другому абзаці, автор дисертації, спираючись на нормативні документи, під професійною компетентністю військового фахівця розуміє професійну теоретичну та практичну підготовленість, здатність до вирішення виконавських і творчих завдань, виконання обов'язків за прямим посадовим призначенням. У такій трактовці це твердження може стосуватися фахівця будь-якої спеціальності. На наш погляд, автором не висвітлено саму специфіку діяльності військового

фахівця.

2. С. 62-63 (п.1.3). Дисертант стверджує, що мотиваційний компонент дослідницької компетентності майбутнього офіцера військово-морських сил виступає як спосіб поведінки, спосіб життя майбутнього фахівця, в якому інтегруються його пізнавальні і творчо-перетворювальні здібності. Це твердження може стосуватися фахівця будь-якої спеціальності і на наш погляд, у повній мірі не віддзеркалює психологічну специфіку діяльності майбутнього офіцера військово-морських сил. Наш погляд наш краще було б дати таке визначення: „ Мотиваційний компонент розглядається нами як процес, у результаті якого визначається діяльність, що має для індивіда особистісне значення, створює усталений інтерес до неї та перетворює задані зовні цілі у внутрішні потреби особистості”.

3. С. 88. (п.2.2). 3-й абзац. Для забезпечення високого рівня підготовки майбутніх офіцерів військово-морських сил до професійної діяльності дисертант пропонує збільшення долі курсів, що дозволить більш повно ознайомити курсантів з методами досліджень, але не конкретизує, яких саме та не пропонує необхідну та достатню кількість годин для них.

4. С. 107. (п.2.2). Рис. 2.1. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у процесі фахової підготовки. Якщо презентована модель спрямована саме на формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил, то для чого здобувач наводить загальне визначення дослідницької діяльності? У процесуальному блоці в опції „Зміст” зазначаються навчальні дисципліни, а наводиться тільки один спецкурс „Основи дослідницької діяльності офіцера”? С.116 (п.2.3) у другому абзаці автор першому етапі формування дослідницької компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил наполягає на максимально активному використанні професійно орієнтованих завдань дослідницького характеру і стверджує, що це можливо реалізувати в межах вивчення окремих дисциплін (додаток С) (с. 260). Серед таких дисциплін він виділяє курси з вищої

математики, інформаційних технологій та спецкурс «Основи дослідницької діяльності офіцера», але у додатку наведено тільки один – „Основи кораблеводіння”.

5. С. 162. (п.3.1). З репрезентативної вибірки не зовсім зрозумілим нам здається розподіл респондентів. Дисертант зазначає, що опитуванням було охоплено 117 респондентів. Виникає питання: скільки з респондентів офіцерів, викладачів, курсантів, їх стать та вік?

Проте висловлені зауваження не заперечують вагомості та адекватності виконаної автором праці. Отримані ним результати загалом відповідають сучасним вимогам до дисертаційних робіт для здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

Отже, рівень виконаного дисертаційного дослідження Завгороднього Дениса Сергійовича, його наукова новизна, теоретична та практична значущість, вірогідність висновків, використані методи дослідження відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 13,14 Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, унесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.). Автор дисертації продемонстрував компетентність самостійного дослідника, здатного визначати та розв’язувати суттєві наукові проблеми теоретичного та практичного значення, а відтак заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

**Офіційний опонент, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри інноваційних технологій
з педагогіки, психології та соціальної роботи
Вищого навчального закладу
„Університет імені Альфреда Нобеля”**

С. В. Сапожников

